

Nr 73.

Ankom till riksdagens kansli den 10 december 1946 kl. 3 em.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser angående bankaktiebolags inlåning.

I en den 8 november 1946 dagtecknad proposition nr 364, som hänvisats till bankoutskottets förberedande handläggning, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till lag med särskilda bestämmelser angående bankaktiebolags inlåning.

Förslag

till

Lag

med särskilda bestämmelser angående bankaktiebolags inlåning.

Härigenom förordnas som följer.

Utan hinder av bestämmelserna i 49 § 1 mom. lagen om bankrörelse må bankaktiebolag under tiden intill utgången av juni månad 1949 mottaga inlåning med

dels ett belopp motsvarande summan av

- a) bolagets inneliggande kassa;
- b) vad för bolagets räkning inestår hos Sveriges riksbank eller riksgäldskontoret eller å postgiro eller hos annat inländskt bankaktiebolag med lyftningsrätt vid anfordran eller efter en dags uppsägning;
- c) bolaget tillhöriga, å inländsk bank dragna checkar samt av sådan bank utställda egna växlar, betalbara vid anfordran;
- d) marknadsvärdet, dock högst nominella värdet, å bolaget tillhöriga av svenska staten utfärdade skattkammarväxlar samt å sådana bolaget tillhöriga obligationer, vilka utfärdats av svenska staten, Sveriges allmänna hypoteksbank eller konungariket Sveriges stadshypotekskassa, under förutsättning att obligationernas återstående löptid icke överstiger fem år;

Bihang till riksdagens protokoll 1946. 8 saml. Nr 73—74.

e) tre fjärdedelar av marknadsvärdet, dock högst tre fjärdedelar av nominella värdet, å sådana bolaget tillhöriga obligationer, som avses under d) men vilkas återstående löptid överstiger fem år; samt

f) tre fjärdedelar av marknadsvärdet, dock högst tre fjärdedelar av nominella värdet, å andra bolaget tillhöriga inhemska obligationer, vilka äro av fullgod beskaffenhet;

dels ock ett belopp motsvarande, om bolagets eget kapital icke överstiger fem miljoner kronor, sex gånger det egna kapitalet samt, om bolagets eget kapital är större än nyss sagts, trettio miljoner kronor ökat med tio gånger skillnaden mellan bolagets eget kapital och fem miljoner kronor.

Vid tillämpning av dessa bestämmelser skall såsom inlåning anses — utöver vad som är att anse såsom inlåning enligt lagen om bankrörelse — ej mindre belopp, för vilka bolaget ansvarar på grund av egna accepter eller som tillförts bolaget genom försäljning av postremissväxlar eller genom rediskonterering eller försäljning av andra växlar, än även beloppet av de garanti-förpliktelser, som bolaget iklätt sig, i den mån dessa förpliktelser icke täckas av hos bolaget insatta, till bolaget pantförskrivna medel.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling, i samband var-med lagen den 26 mars 1943 (nr 117) om rätt för Konungen att medgiva undantag från gällande bestämmelser angående bankaktiebolags inlåning upphör att gälla.

Gällande bestämmelser. Enligt 49 § 1 mom. lagen den 22 juni 1911 (nr 74) om bankrörelse får för bankaktiebolag, vars egna fonder uppgå till högst fem miljoner kronor, inlåningen allenast med det belopp, som motsvarar vad för bolagets räkning inestår hos annat inländskt bankbolag, överstiga fem gånger beloppet av bolagets egna fonder. Uppgå de egna fonderna till mera än fem miljoner kronor, må inlåning äga rum högst till belopp av tjugufem miljoner kronor ökat med nio gånger skillnaden mellan beloppet av bolagets egna fonder och fem miljoner kronor, dock att inlåningssumman icke må överstiga åtta gånger beloppet av bolagets egna fonder.

Genom lag den 26 mars 1943 (nr 117) om rätt för Konungen att medgiva undantag från gällande bestämmelser angående bankbolags inlåning har Konungen bemyndigats att på ansökan medgiva bankaktiebolag att för viss bestämd tid, dock ej längre än till och med den 30 juni 1948, mottaga inlåning utöver den enligt 49 § 1 mom. lagen om bankrörelse tillåtna med högst ett belopp, motsvarande summan av följande poster, nämligen

bankens ineliggande kassa,

vad för bankens räkning inestår hos Sveriges riksbank eller riksgäldskontoret eller å postgiro,

marknadsvärdet, dock högst nominella värdet, av banken tillhöriga, av svenska staten utfärdade skattkamarväxlar och obligationer, samt,

därest bankens egna fonder uppgå till mera än fem miljoner kronor, vad för bankens räkning inestår hos annat inländskt bankaktiebolag med lyftningsrätt vid anfordran eller efter en dags uppsägning.

Vid tillämpning av 49 § banklagen inräknas under inlåning, enligt den tolkning av lagrummet som godtagits av praxis, förutom inlåningen å de vanliga bankräkningarna, endast kontoskulder till inhemska banker och sparbanker samt till utländska banker och bankirer ävensom förlagsbevis och annan upplåning. I 1943 års provisoriska lag åter har inlåningsbegreppet en vidare betydelse. Enligt denna lag skall till inlåning räknas, förutom vad som jämlikt banklagens bestämmelser hör dit, även egna accepter samt rediskonterade och försålda andra växlar jämte beloppet av de garantiförpliktelser, som banken iklätt sig, i den mån dessa senare förpliktelser icke täckas av hos banken insatta, till banken pantförskrivna medel. De enda poster på balansräkningens skuldsida, som vid tillämpning av den provisoriska lagen icke inräknas i inlåningen, äro förutom egna fonder och vinstbalans endast utelöpande postremissväxlar och posten »diverse räkningar».

Bankkommitténs förslag. I skrivelse den 13 augusti 1946 har *1945 års bankkommitté* hemställt, att för innevarande års riksdag måtte framläggas förslag till provisorisk lagstiftning om vidgad inlåningsrätt för affärsbankerna. Över framställningen hava yttranden avgivits av bank- och fondinspektionen, fullmäktige i Sveriges riksbank samt svenska bankföreningen.

I sin skrivelse framhåller bankkommittén inledningsvis, att den kraftiga stegring av affärsbankernas inlåning, som pågått under större delen av 1930-talet, efter något kortare avbrott i samband med krigsutbrottet följts av en ännu kraftigare stegring under krigsåren. I detta sammanhang erinrar bankkommittén om att efter ikraftträdandet av 1943 års lag den del av inlåningen, som motsvaras av vissa i lagen angivna likvida tillgångar, icke beröres av banklagens begränsningsregler och att den aktuella frågan därför mera gäller bankernas utlåning än deras inlåning.

Bankkommittén framhåller, att den tendens till ökad in- och utlåning, som för närvarande råder, kan väntas bestå åtminstone under den närmaste framtiden. Enligt kommitténs mening måste man därför utgå från att inlåningsmarginalen snart nog kommer att försvinna för ytterligare ett antal banker, därest icke särskilda motåtgärder vidtagas. Sett på något längre sikt är, anser kommittén vidare, marginalen för det alldeles övervägande antalet banker otillräcklig med hänsyn till den utveckling av rörelsen, som man på grund av erfarenheterna från de senaste årtiondena har att räkna med.

Sedan härefter framhållits, att bankerna för att icke bli alltför bundna i sin rörelse måste ha en ganska bred inlåningsmarginal, uttalar kommittén, att tre utvägar kunna diskuteras för vinnande av en bredare marginal: bankerna kunna begränsa sin nuvarande rörelse, de kunna öka sitt eget kapital antingen genom överföring till fonderna av besparade vinstmedel eller genom nyemission och slutligen kan inlåningsrätten vidgas genom lagändring.

De förstnämnda två utvägarna hava på anförda skäl avvisats av bankkommittén.

Beträffande den tredje av de angivna utvägarna — utvidgning av inlåningsrätten genom lagändring — framhåller bankkommittén, att inlåningsbestämmelserna tillkommit i huvudsakligt syfte att bereda skydd åt insättarna genom att hindra bankerna från att ikläda sig allt för stora förpliktelser i förhållande till det egna kapitalet. Då säkerhetssynpunkten även fortsättningsvis synes böra vara vägledande vid inlåningsreglernas utformande, gäller det här enligt kommitténs uppfattning att bedöma, om och i vilken utsträckning ramen för bankernas inlåning kan vidgas utan att insättarnas säkerhet äventyras. Behovet av fondtäckning låter sig därvid visserligen icke med någon större exakthet beräkna, men till stöd för en utvidgning av inlåningsrätten kan, fortsätter kommittén, åberopas den påtagliga förändring av karaktären på affärsbankernas medelsplaceringar, som inträtt under de senaste årtiondena och som inneburit en förskjutning mot mindre riskbetonade placeringar.

På anförda skäl anser bankkommittén, att bankernas aktuella svårigheter i fråga om inlåningen lämpligen böra lösas genom en utvidgning av inlåningsrätten.

Med utgångspunkt från att regeln om viss fondtäckningsprocent för inlåningen giver uttryck för tanken, att affärsbankernas medelsplaceringar äro förenade med risker, vilka böra täckas av bankernas egna fonder, har bankkommittén vid utformningen av förslag till nya bestämmelser verkställt en uppdelning av bankernas placeringar i tre grupper efter riskgraden. Till den första gruppen ha hänförts sådana placeringar, som anses praktiskt taget riskfria och därför icke erfordra någon täckning utan kunna för hela sitt värde utgöra underlag för inlåning. Till den andra gruppen ha hänförts placeringar, vilka icke äro helt riskfria men dock förenade med så väsentlig mindre risk än placeringarna i allmänhet, att de kunna för en mera betydande del av sitt värde ligga till grund för inlåning. Den tredje gruppen utgöres av övriga placeringar.

Föredragande departementschefen har anfört:

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår har utvecklingen medfört en fortgående sammankrympning av affärsbankernas marginal för ökad inlåning. Med den konstruktion som affärsbankernas inlåningsrätt erhållit genom 1943 års provisoriska lagstiftning kan denna utveckling ytterst föras tillbaka på den ökning av affärsbankernas utlåning, vilken inträtt framför allt under tiden efter världskrigets slut.

I den uppkomna situationen har bankkommittén ansett, att affärsbankernas inlåningsrätt bör vidgas. Jag delar kommitténs uppfattning, att det ur säkerhetssynpunkt icke är erforderligt att numera upprätthålla de krav på fondtäckning, som gällande bestämmelser innefatta, och att en allmän ökning av affärsbankernas egna kapital icke är önskvärd med hänsyn till de anspråk från bankernas sida på högre räntemarginal vid kreditförmedlingen, som en sådan ökning kan förmodas föranleda. Mot den ökning av utlåningsmöjligheterna för affärsbankerna, som bankkommitténs förslag innebär, ha

emellertid invändningar rests av en ledamot av kommittén och en minoritet inom riksbanksfullmäktige, som avstyrkt förslaget genomförande i nuvarande penningpolitiska läge. Ehuru det otvivelaktigt möter betänkligheter att nu vidga möjligheterna för affärsbankernas utlåning, synes mig i detta fall böra beaktas, att vissa affärsbanker jämväl med nuvarande inlåningsbestämmelser äga relativt stor marginal för ytterligare utlåning. Ett fasthållande vid dessa bestämmelser med de olägenheter för vissa banker som därav föranledas blir därför — om än i princip motiverat — av begränsad praktisk betydelse när det gäller att hålla tillbaka en kreditexpansion.

Jag vill därför icke motsätta mig att affärsbankerna nu erhålla en vidgad inlåningsrätt enligt de riktlinjer, som uppdragits i bankkommitténs förslag. Mot förslaget detaljer har jag icke någon erinran. Vad särskilt beträffar den av bank- och fondinspektionen berörda tolkningsfrågan, torde det liksom eljest i liknande fall i första hand ankomma på inspektionen att avgöra, huru bestämmelserna skola tillämpas.

Av skäl som bankkommittén anfört böra de nya bestämmelserna om affärsbankernas inlåningsrätt sammanfattas i en provisorisk lag. Denna torde böra äga giltighet intill utgången av juni månad 1949.

Såsom framgår av den i propositionen lämnade redogörelsen, ha de nuvarande begränsningsreglerna för affärsbankernas inlåningsrätt trots den år 1943 beslutade utvidgningen visat sig vara alltför snäva med hänsyn till den starka tendens till ökning av inlåningen, som gjort sig gällande under de senaste åren och som alltjämt råder. Då den krympning av inlåningsmarginalen, som under denna tid ägt rum för ett flertal banker, ytterst är att hänföra till bankernas särskilt efter världskrigets slut ökade utlåning, främst på fastighetskreditmarknaden, kunde det måhända ligga närmast till hands att bankerna begränsade sin kreditgivning och därigenom anpassade sin rörelse efter de lagligen uppställda kraven på viss fondtäckning. Med hänsyn till de olägenheter, som därvid skulle uppstå, synes denna väg ej vara tillräddlig. Icke heller synes i nuvarande läge en breddning av inlåningsmarginalen lämpligen kunna mera allmänt ernås genom ökning av bankernas egna kapital. Vid sådant förhållande synes någon annan lösning icke stå till buds än att genom lagändring utvidga inlåningsrätten.

Utskottet delar den i propositionen uttalade uppfattningen, att de nuvarande kraven på fondtäckning måste ur säkerhetssynpunkt anses vara alltför stränga samt att en utvidgning av inlåningsrätten därför synes kunna ske utan att säkerheten för insättarna äventyras. Mot det förslag i sådant avseende, som framlagts i propositionen, har utskottet icke funnit anledning till erinran. Då den nya lagstiftningen skulle erhålla endast provisorisk giltighet, kommer bankernas inlåningsfråga att om några år bli föremål för prövning i ett sammanhang med de övriga kreditinstitutens.

Ehuru frågan om en ökning av bankernas inlåningsrätt främst bör bedömas ur säkerhetssynpunkt, ha under ärendets behandling betänkligheter framförts mot att i nuvarande läge vidga möjligheterna för affärsbankernas utlåning genom att öka deras inlåningsrätt. I anledning härav vill utskottet understryka vikten av att dessa möjligheter icke av bankerna utnyttjas för en osund kreditexpansion med därav följande icke önskvärda verkningar

Utskottet.

i penningpolitiskt avseende. I övrigt anser utskottet i likhet med bank- och fondinspektionen, att om en restriktivare inställning i allmänhet till nybyggnads- och annan investeringsverksamhet skulle erfordras av penningpolitiska eller andra skäl, åtgärder i sådant syfte i första hand böra ankomma icke på bankerna utan på de myndigheter, som lämna tillstånd till verksamhetens igångsättande. Utskottet förutsätter, att bankerna även efter en ökning av inlåningsrätten komma att lämna riksbanken det stöd i dess penning- och räntepolitik, som i olika lägen kan påkallas.

Åberopande, det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Stockholm den 10 december 1946.

På bankoutskottets vägnar:

HARALD ÅKERBERG.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet ha närvarit

från f ö r s t a kammaren: herrar *Åkerberg, Sandén, Friggeråker, Leander**, *Edin**, *Lindblom, Fahlander* och *Nordenson**;

från a n d r a kammaren: herrar *Svedman, Andersson* i Munkaljungby, *Johnsson* i Kastanjegården, *Sundberg, Svensson* i Alingsås, *Persson* i Norrby och *Stjärne**.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.